

Σεμ. 8 (5 Μα.) Πλάτων II: σώμα και ψυχή

Τα μέρη της ψυχής

ψυχή: πολύπλοκη ενότητα από συναισθήματα, παρορμήσεις, αισθητηριακές εντυπώσεις, μνήμες, κρίσεις που συχνά συγκρούονται και πρέπει να εναρμονισθούν.

λογιστικόν: νόηση και λογική κρίση (το ανώτερο μέρος).

θυμοειδές: πάθη, βούληση (το μεσαίο μέρος).

ἐπιθυμητικόν: οι επιθυμίες για φαγητό, νερό, σεξουαλική συνέρευση (το κατώτερο μέρος).

Η δίκαιη ζωή και η κατάκτηση της ευδαιμονίας εξαρτάται από την εναρμόνιση των μερών της ψυχής που επιτυγχάνεται με την επιβολή του λογιστικού στα κατώτερα μέρη.

Αναλογία μερών ψυχής, οργάνων σώματος, αρετών και κοινωνικών τάξεων

<u>μέρος ψυχής</u>	<u>όργανο</u>	<u>αρετή</u>	<u>κοινωνική τάξη</u>
λογιστικόν	εγκέφαλος	σοφία	άρχοντες φιλόσοφοι
θυμοειδές	καρδιά	ανδρεία	φύλακες
ἐπιθυμητικόν	κοιλιά	σωφροσύνη	δημοουργοί

Η δικαιοσύνη ως η ανώτατη αρετή και η απαραίτητη συνθήκη της κοινωνικής και ψυχικής αρμονίας ορίζεται ως η ισορροπία του συνόλου και η ενασχόληση της κάθε κοινωνικής τάξης και κάθε μέρους της ψυχής με το πεδίο δράσης του.

Ψυχή και γνώση

Η ψυχή κατέχει γνώση από την άμεση επαφή που είχε με τις Ιδέες πριν εισέλθει στο σώμα. Αυτή η εμπειρία έχει χαραχθεί ανεξίτηλα στη ψυχή, συσκοτίστηκε όμως και «ξεχάστηκε» όταν η ψυχή εγκλωβίστηκε στο σώμα. Όλοι μας, για παράδειγμα, έχουμε μια ιδέα της έννοιας της ισότητας την οποία τα αισθητά πράγματα μας την υπενθυμίζουν. Την αληθινή σημασία δεν πρέπει να την προσλάβουμε από την απλή παρατήρηση και σύγκριση ομοειδών όντων αλλά να την κατέχουμε πριν από τη γέννησή μας. Αυτή η έγκυρη γνώση που υπερβαίνει τον αισθητό κόσμο είναι μια μορφή ανάμνησης. Η φιλοσοφική μύηση είναι επομένως διαδικασία βαθμιαίας ανασυρσης των λησμονημένων γνώσεων της ψυχής. Οι επιστήμες, ιδιαίτερα όσες στηρίζονται σε αφηρημένες έννοιες και παράγουν αξιώματα (μαθηματικά, αστρονομία, μουσική), αποτελούν το απαραίτητο προστάδιο για να υπερβούμε τον απατηλό κόσμο των αισθήσεων. Η θέαση της ουράνιας αρμονίας, λόγου χάρη, μας βοηθά να εξοικειωθούμε με τη γνώση που κρύβεται πίσω από την κίνηση και μας εισαγάγει στις αρμονίες και στις αναλογίες που διέπουν το σύμπαν. Αυτό το αρμονικό σύνολο αντικατοπτρίζει το έργο ενός αγαθού δημιουργού.

Οι μετατοπίσεις της ψυχής

1. Η ψυχή είναι αθάνατη, ενώ το σώμα φθαρτό. Ο άνθρωπος συνίσταται από την ένωση της ψυχής με το σώμα για κάποιο χρονικό διάστημα. Το σώμα είναι παραδομένο στο μεταβλητό κόσμο των αισθήσεων ενώ η ψυχή συγγενεύει με τις αθάνατες Ιδέες και κατά κάποιο τρόπο τις αναγνωρίζει ή τις «θυμάται» όταν έρχεται σε επαφή με τις αισθητές εικόνες τους. Ο θάνατος επέρχεται όταν αυτή η ένωση παύει να υφίσταται και η ψυχή αποχωρίζεται το σώμα. Επομένως ο θάνατος ένα είδος προσωρινής απελευθέρωσης από τα δεσμά του σώματος.
2. Η ψυχή υπόκειται σε ένα κύκλο επώδυνων και διαρκών μετενσαρκώσεων, διατηρώντας ωστόσο την ταυτότητά της, μολονότι κατοικεί διαδοχικά σε διάφορα έμβια όντα (π.χ. ζώα, φυτά, ανθρώπους διαφορετικού φύλου, ηλικίας και κοινωνικής υπόστασης).
3. Η ψυχή, ιδιαίτερα το λογιστικό τμήμα της, κατέχει ένα ελάχιστο θείο μερίδιο που, όταν ενεργοποιείται γόνιμα, εναρμονίζεται με τη θείκη τάξη. Υπό αυτή την έννοια σκοπός του ανθρώπου πρέπει να είναι η καθομοίωσή του, στο βαθμό που είναι δυνατόν, με τον θεό και η αναγνώριση της Ιδέας του αγαθού ως της υπέρτατης αξίας.
4. Η ψυχή λειτουργεί αυτόνομα και η τύχη της δεν είναι προκαθορισμένη. Μπορεί να αλλάξει είτε με τις ενέργειες που κατευθύνει η ίδια και στοχεύουν στην αρετή ή στην κακία είτε με την επιρροή που τις ασκούν άλλες ψυχές (π.χ. γονείς, δάσκαλοι, φίλοι).
5. Οι ενέργειες της ψυχής καθορίζουν και τη θέση της στο κοσμικό γίγνεσθαι μετά από κάθε μετενσάρκωση.
6. Η ψυχή μετατοπίζεται, όπως ένας πεσσός από τον παίκτη που ακολουθεί πιστά τις ενδείξεις της ζαριάς (πλατωνική εικόνα θεού-πεσσευτή που μετακινεί ψυχές-πεσσούς στην κοσμική σκακιέρα), από τον θεό ανάλογα με τη συμπεριφορά που επιδεικνύει. Οι πιθανές μετατοπίσεις της ψυχής είναι οι εξής:
 - i. οριζόντια: Διαρκείς μετενσαρκώσεις στη γη, άλλοτε ίδιας μορφής και άλλοτε καλύτερες ή χειρότερες, ανάλογα με την εκάστοτε συμπεριφορά της ψυχής. Η ψυχή, επομένως, εμπλέκεται σε έναν κύκλο μετατοπίσεων μικρής κλίμακας χωρίς να αλλάζει η τύχη της δραματικά, είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο.
 - ii. κάθετη πώση: Μετατόπιση στα βάθη της γης για τις εξαιρετικά φαύλες και άδικες ψυχές. Τιμωρίες και εγκλεισμός σε ένα σκοτεινό τόπο μαζί με άλλες ψυχές του ίδιου τύπου.
 - iii. κάθετη άνοδος: Μετατόπιση στον ουρανό για τις εξαιρετικά ενάρετες ψυχές. Λύτρωση από τον κύκλο μετενσαρκώσεων και ένωση με τα ουράνια σώματα-ψυχές.